

Grigore C. Moisil
(10.01.1906 – 21.05.1973)

Familia Moisil, pomenită în documente încă din anul 1758, este originară din comunele Maieru și Sant, județul Bistrița-Năsăud. Din neamul de plugari al Moisililor s-au ridicat personalități caracterizate prin idei avansate, spirit de inițiativa, combativitate, patriotism. Și-au manifestat dragostea de țară militând pentru dezvoltarea culturii românești în domeniul istoriei, artei și matematicii.

Străbunicul lui Grigore Moisil, paroh la Năsăud și vicar „episcopesc” pentru districtul Rodnei, a fost unul dintre aprigii susținători ai drepturilor românilor. Constantin Moisil, tatăl lui Gr. Moisil, cărturar și erudit în domeniul arheologiei și numismaticii este și un inițiator în discipline auxiliare ale istoriei: paleografie, heraldică, medalistică, sigilografie. Constantin Moisil se căsătorește la Tulcea, în anul 1901, cu Elena, institutoare, fiica învățătorului Hristofor și a Caterinei Nicolescu. A fost o căsătorie fericită. Cei doi soți se înțelegeau de minune. Datorită armoniei și climatului intelectual ce domnea în casa lor, Grigore Moisil a rămas toată viața un optimist și un om al cărții. La Tulcea se nasc primii copii ai familiei Moisil: Grigore în 1906, Florica în 1909 și Ioan în 1910.

Grigore Moisil, „Grigri”, cum îl alinta mama lui, se dovedește foarte repede a fi un copil de o inteligență neobișnuită, de o curiozitate niciodată satisfăcută. Ambii părinți, dar mai ales mama, s-au ocupat de la început de orientarea copilului lor mai mare. Mama l-a învățat pe copil întâi să socotească, apoi să citească și să scrie: „Și mama, ca și tata”, spune Grigore Moisil în 1969, „profesori fiind, știau că materia de învățătură de care se lovește elevul și care poate să-i faciliteze libera alegere a meseriei este matematica. Exista pe atunci o rețineră față de matematică, a foarte multor elevi. Mama, mai ales, a încercat să mă facă să înțeleg mai întâi matematica, gândirea matematică, și să mă facă să cred că matematica nu e grea”.

O dată cu începerea războiului, în 1916, familia Moisil se refugiază la Vaslui, unde Constantin Moisil își continuă munca de profesor la liceul „Mihail Kogalniceanu” din localitate, timp de doi ani, până la terminarea ostilităților.

Poate este mai puțin cunoscută pasiunea lui Grigore Moisil pentru literatură și pentru scris. Din încercările sale literare am selectat câteva versuri:

„Pe vârfuri de zăpadă, când soarele apune,
Ca pietre nestemate sunt boabele de gheață.
Lucesc și-a lor sclipire ne pare o minune.
Bătrânul munte râde de-astă frumoasă față.”

La 14 ani Grigore Moisil este același elev silitor, conștiincios, participant la toate activitățile extra-școlare. Ia premiul I cu cunună, ține conferințe, recită versuri la serbările liceului și ședințele societății, continuă să-și scrie jurnalul.

1922-1923 este un an care marchează viața lui Grigore Moisil; publică în „Gazeta Matematică” primul sau articol original de matematica: „Teoreme asupra triunghiului”. Matematica nu este una din multiplele pasiuni trecătoare ale adolescentului, ci un joc al spiritului la care el, după o plimbare sau o întâlnire cu o fată, revine permanent. Pasiune dominantă a lui Grigore Moisil până la sfârșitul vieții.

În vara anului 1923, Grigore Moisil dă un examen particular de clasa a VIII-a la Liceul Ortodox din București. Este absolvent. Atunci ca și acum se pune problema alegerii meseriei. „Pe vremea mea, cine era bun la matematici, trebuia să devină inginer. Eu am terminat liceul cu un an mai devreme decât se obișnuia. M-am înscris la facultate, la matematici. În toamna următoare am dat examen la politehnică, am intrat, dar nu chiar cel dintâi, al patrulea”.

La Facultatea de matematici, Grigore Moisil a avut o pleiadă de mari profesori, pe D. Pompeiu, G. Titeica, A. Davidoglu și Tr. Lalescu. În decembrie 1930, Grigore Moisil pleacă la Paris cu o bursa de 800 fr. lunar, acordată de Ministerul Învățământului și completată de părinții săi. La 13 iunie 1931 Grigore Moisil se reîntoarce la București pentru a-și tine examenul de docență fapt ce îi asigură plecarea la Roma cu o bursa Rockefeller, timp de un an.

După întoarcerea în țară în 1932, Grigore Moisil se stabilește la Iași, localitate unde își va petrece următorii 10 ani din viață. Această perioadă a fost de mare importanță pentru creația sa științifică și pentru desăvârșirea personalității sale. La vârsta de 26 de ani, deci foarte tânăr, a găsit o atmosferă intelectuală de mare cultură: „La Iași era o extraordinară densitate de oameni deștepți pe metru pătrat” spunea el; a dat peste matematicieni de o mare valoare științifică și spirituală, peste o bibliotecă matematică excepțional de bine dotată cu cărți și reviste de specialitate. Grigore Moisil a fost timp de 41 de ani profesor, meserie pe care a iubit-o atât de mult și pentru care era dotat de la natura: „Fără îndoială mi-a plăcut să fiu profesor. Nu știu dacă asta se datorează faptului că în familia mea sunt mulți profesori. Este incontestabil că timpul pe care-l petrec azi făcând lecțiile, pregătindu-le, discutând cu studenții mei sau ai altora, e un timp care-mi face multă bucurie.”

În 1949 este ales președinte al Societății de Matematică din țară, post onorific pe care-l va ocupa toată viața. Din 1955 călătorește mult, fapt ce îi conferea o deosebită plăcere. Ia parte la congrese de matematica pură, de matematica aplicată, automatică, filozofia științei, ține conferințe în toate țările Europei, în America și Japonia. În perioada 1963-1973 Grigore Moisil își continuă munca de savant cercetător. Lupta pentru introducerea informaticii în licee, facultăți, pentru înființarea cursurilor post-liceale, post-universitare, școala permanentă, reciclare, diplome cu caracter mixt.

Aplicațiile matematice în științele umaniste, în istorie, arheologie, muzica, grafică, ca și medicina și pedagogie stărnesc imaginația creatoare a lui Grigore Moisil și ca urmare a interesului crescând al nematematicienilor pentru matematica, acesta începe în 1970 un sir de lecții intitulate „Matematica pentru științele umaniste” la laboratorul de semiotica al Facultății de Filologie din București. Ca o consecință a vastei sale activități pe tărâmul științei este cunoscut și apreciat în țară și în străinătate, unde i se decernă distincții.

În mijlocul cărților se desfășură viața de toate zilele a profesorului Moisil. Casa din strada armenească nr. 14, locuită de el timp de 28 de ani, era întesată de ele, dar și de dosare, manuscrise, extrase, fișe, reviste, așezate în biblioteci și pe birou, imprastiate pe toate mesele, uneori pe scaunele și canapelele casei. Nimeni nu avea voie să se atingă de ele. Profesorul era singurul care știa ordinea în care le așezase și găsea în ceea ce unui străin i se putea părea

dezordine sau haos, orice fituica de care avea nevoie. Iubea cărțile, dar nu ca un bibliofil sau colecționar ci pentru cîntinutul lor de idei și spirit. Se purta cu ele cu deosebit respect, nu le îndoia, nu le sublinia, nu le însemna. Umbla domol, cu pași mărunți, aproape tarsiti. Pe strada, cînd se plimba, își ținea mâinile împreună la spate, obicei pe care și-l formase de tînr. Era de o extrema meticulozitate în redactarea tuturor articolelor. „Fantezia temei nu lăsa loc la Moisil pentru inacuratetea redacției, exigenta lui era totală” spunea Mircea Malita. Grigore Moisil a fost un dezinteresat. N-a muncit niciodată de dragul banilor. Învăța tineretul să nu muncească pentru bani. Pretindea că munca făcută din plăcere e mai rentabilă decît cea în scopuri materiale.

Dragostea profesorului Grigore Moisil pentru tineret se datora faptului că el însuși avea un suflet tînr și întrecea cu mult, în ceea ce privește voiciunea spiritului și pătrunderea adîncă a problemelor discutate, pe cei ce aveau ani mai puțini.

Se stinge din viață în seara zilei de 21 mai 1973 la Ottava, dar răsplata pentru această viață de om cîstit și muncitor, de cetățean cu dragoste de țară, de luptător pentru mersul ei înainte, Grigore Moisil a avut-o chiar în timpul vieții sale, școlile sale au rodit, elevii lui sunt profesori la rîndul lor, mulți îi continuă cercetările.

Citîndu-i propriile spuse putem să afirmăm că „la moartea lui Grigore Moisil nu s-a scris un necrolog, ci o pagină de istorie. Marele matematician este unul dintr-acei oameni a căror contribuție la progresul omenirii e atît de mare încît biografia lor trece în umbra, viața e ascunsă de operă.”